

گۆزللرین آخیره قالمیشیدی

آذربایجانین فرزانه اوغلو محمد علی قوسی نی یاد ائده رکن!...

اطریش اۆلکه سینده یاشایان دوستوم، مشهور «عاشیق مجسمه سی» نین خالقی، آذربایجانین بۆیوک اینجه صنعت خادیمی بهروز حشمت ین، اونلار یارادیجی لیغی نزدینده، بیر اثری منه داها چوخ تاثیر ائتمشیدیر: « دمیر بارماقلیق لاردان دوزه لینمیش بیر قفس دیر. بیر قوش جله سینده (یوواسیندا) دۆرت- بنش دانا یومورتا دورور. یومورتالارین بعضی سی نین قابیغی چاتلابیب و اونلارین بیرینین ایچینده ن بیر قوش بالاسی باشینی قووزاماقدادیر. قفسین دامیندان نازیک تسبیح ساپینا باغلانمیش بیر سونگو (سرنیزه) ساللانماقدادی.» بو صحنه نی سئیر ائده ن هر بیر تاماشاچی، دهشت له گۆزله بیر کی نه زامان تسبیح ساپی قیریلیب و سونگو، حیاتا یئنی گۆز آچان قوش بالاسینی پارچالایاجاقدیر.

ده یه رلی اینجه صنعت خادیمیمیز بهروز حشمت ین بو اثری، ملی حکومت ین مغلوبیتینده ن سونرا بویا- باشا چاتان آذربایجانلی جاوانلارین حیاتی نی اوستاجاسینا عکس ائتدیریر.

1325- نجی ایله آذربایجانلی لارین ملی - دموکراتیک فالخیشینی، قان دریاسیندا بوغان محمد رضا پهلوی رژیم نی تۆره تدیگی جنایت لر و اۆلکه یه مسلط اولان بو قورخونج ایللری بۆیوک شاعیریمیز ب. ق. سهند بنله وصف ائدیر:

گنجه دیر، عالمه چۆکوب قارانلیق

اوفوقلر تاپدانیب، یئره یامانیب

هر یاندا، قوو وورروسان قولاق توتولور

فیکیرده، دویغودا، دونوب دایانیب.

منده ائله بو نسله عاید اولدوغوم اوچون، او دهشتلی ایللر ده یاشاماغا مجبور اولموشام.

بو ایللرده آذربایجان تورکی دیلینده یازماق، آنا دیلینده شعر اوخوماق، آذربایجان خالق نی وارلیغیندان دانیشماق جسارت طلب ائدیردی.

ائله اونا گۆره ده بو ایللرده چوخ چتین لیک له نشر اولونان سهندین «سازیمین سۆزو»، صمد بهرنگی و بهروز دهقانی نین کتابلاری و نابدل ین شعرلری، منیم کیمی ملی- دموکراتیک غایه میز اوغروندا مبارزه ائده ن جاوانلار اوچون اولدوقجا اهمیته مالیک ایدیلر.

او دۆورده آذربایجان تورکی سینی اۆرنمگه چالیشان لار اوچون، یگانه قایناق، محمد علی فرزانه نین « مبانی

دستور زبان آذربایجانی» کتابیندان عبارت ایدی. ملی حکومتین مغلوبیتی ایله، آذربایجان شهرلری نین

منیدانلاریندا رژیمین دارغالاری نین واسطه سیله بوتون تورکی کتابلار یاندیریلدیقدان سونرا، اۆز آنا دیلینی اۆیره نمگه چالیشان هر بیر آذربایجانلی جاوان، گره ک اۆنجه بو کتاب ایله باشلامالیدی.

محمد علی فرزانه نین آدی ایله منده بیرینجی دفعه بو کتاب واسطه سیله تانیش اولدوم. یاواش- یاواش اوردان- بوردان اۆره ندیم کی ائله سهندین، صمدین، بهروزون، نابدل ین ده اوستادی و الهام وئره نی بیر چوخ جهت لرده ن فرزانه اولموشدور.

دئمه لی ملی حکومت ین مغلوبیتینده ن سونرا ملی وارلیغیمیزین قوروماسیندا اۆلمز شهریارین حیدر بابا پوئه ماسی، بۆیوک شاعیریمیز سهندین سازیمین سۆزو مجموعه سی، خالقیمیزین فداکار ائولادلاری صمد و بهروزون فولکلور عرصه سینده اثرلری و محمد علی فرزانه نین « مبانی دستور زبان آذربایجانی » کتابی، عوض سیز رول اوینامیش دیلار.

شمسی 1349- نجی ایللرده تبریز شهرینده آذربایجان خالقى نین ملی حاقلاری اوغروندا مبارزه انده ن گیزلی بیر گروپون پارانماسیندا اشتراک ائتمکله سیاسی فعالیتله باشلادیغیما گۆره، ملی- دموکراتیک مبارزه میزین وئترانلاریندان ساییلان فرزانه ایله گۆروشمک منه بیر آرزو ایدی. لاکن اوستاد ایله گۆروشمک بهمن انقلابی نین غلبه سینه کیمی ممکن اولمادی. بهمن انقلابیندان سونرا بیر مجلس ده اوستادلا قیسیسا گۆروشمک اولدو. اونون اوچا بویو، سوموکلی بۆیوک اوزو، انلی دوداقلاری و متانتله دانیشیغی منده ده رین تاثیر بوراخدی. تاسف کی معین سبیلره گۆره اوستادلا یاخیندان علاقه ساخلاماغیم ممکن اولمادی.

ایلار گلیب و ایللر دولاندى. منده بیر چوخلاری کیمی مهاجرته گئتمگه مجبور قالدیم. مهاجرت ایللرینده دهشتلی بیر سیاسی مغلوبیت ده ن سونرا آذربایجانین سول گۆروشلو جاوانلاریندا یاواش- یاواش ملی- دموکراتیک غایه میزه رغبت آتماغا و اۆلکه نین داخیلینده اسن ملی اوپانیش نسیمی خارج ده یاشایان آذربایجانلی لاری دا آیتماغا باشلیمیشدیر. بئله لیک له مهاجر آذربایجانلیلارین ایچینده آذربایجان دیلینه، ادبیاتینه و عمومیتله ملی- دموکراتیک مبارزه میزه ماراخ چوخالیدیجا، اونلار بونلا پاناشی ایران تورک لرینین ملی شخصیت لرینه داها آرتیق قیمت وئرمگه باشلامیشدیلا.

بئله بیر حال- هاوادا من ده ایکی باشقا وطنداشیمیزین تشبیتینه قوشولوب و اوستادی حیات یولداشی اختر خانیملا بیرلیکده 1996- نجی ایلین سون آییندا فدرال آلمانا دعوت ائتدی.

اوستادین کۆلن و برلین شهرلرینده چیخیشلاری و بو اۆلکه ده یاشایان آذربایجانلی لار و ایران تورک لری ایله گۆروشلری، ملی- دموکراتیک مبارزه میزه یئنی روح باغیشلادی.

قوجامان انقلابچی، ادیب، فولکلورچی و دیلچی نین سۆز و صحبت لرینده ن دویماق اولموردو. یاشی یئتمیشه جاتدیغینا باخمایاراق ایتی حافظه سی، حوصله و متانتی حنیران اندیجی ایدی. آغیر و یورجوو سیاسی صحبت لری شعر، باياتی، مثل و آتا سۆزلری ایله حلاوت لندیره ن فرزانه، خارج ده یاشایان ایران تورک لری اوچون بۆیوک بیر غنیمت ساییلیردی.

تشکیل ائله دیگیمیز گۆروشلرده، اوستاد، آذربایجانلیلاری دیلیمیزین غناسی، فولکلوروموزون زنگینلیگی و ادبیاتیمیزین توکنمز خزینه سی ایله تانیش ائدیردی. ائله بو گۆروشلرین بیرینده ایدی کی، اوستاد منیم قوجامان دوستوم پروفیسور مینائی ایله راستلاشدیلار. 40 ایلده ن سونرا بو ایکی قوجامان انقلابچی نین گۆروشمه لری، بوتون مجلسده حاضر اولانلارین گۆزلرینی یاشارتدی. اوستاد فرزانه، تبریزین دانشسراسیندا پروفیسور مینائی و بۆیوک عالیم یمیز دوکتور زهتابی ایله همدرس اولموشدورلار.

بو گون اوستادین وفاتیندان ایگیرمی ایله یاخین کئچدیگه ن سونرا، اونون یئرینین نه قدر بوش اولدوغو، بوتون ایران تورکلری و خصوصیه خارجه یاشایان آذربایجانلیلارا داها قاباریق شکیلده آیدین اولماقدادیر. اوستادین قورو نفسی بئله، ملی- دموکراتیک مبارزه میز اوچون بیر غنیمت ساییلیردی.

بۆیوک شاعریمیز سهند، بلکه ائله یاخین دوستو و اوستادی محمد علی فرزانه نی نظرده آلاراق یازمیشدیر:

معنالی باخیشی، نه لر آندیریر؟

او دوغون باخیشدان نه لر اله نیر؟

اوزونده خلقیمین، روح علوییتی،

ووقاری، منلیگی، فخری، گووه نیر!

ازلدن منی ده، جوشدیران اودور،

اونو دینله میشم، فیکره دالمیشام،

او، وورغون کۆنلومون، ایلك یاوروسودور،

من ایلك ایلهامیمی، اوندان آلمیشام.

و فرزانہ نین باشقا دوستو و آذربایجانیمیزین افتخارلاریندان بیری ساییلان رضا براهنی ده، اونون یاسیندا
شهریاریمیزین دیلینده ن یازمیشدی:
"گۆزلترین آخیره فالمیشیدی."